

zonyára van oly régi, mint maga a magyar fűvészet, a szó legtágabb értelmében.

A mythologia szerint a Syringa a „Sirinx“-ből származott, így nevezték Ladon folyó-isten leányát, azt az arkádiai nympht, kit, hogy a kecske lábu és rút pásztor-isten Pan szerelme elől menekülkessen, az istenek ezen cserjére változtattak; ennek ágaiból azután Pan sipokat metszett, azokat viaszszal összefoglalta s e hangszert nymphtája emlékére „syrinx“-nek nevezte el. Tehát syrinx = Pan-sip.

Hogy az orgona, mint templomi hangszer, a Pan-sipoktól vette első mintáját, azt bizonyítani nem szükséges.

Ily csodálatos módon egy nemzet népies elnevezése sem egyezik a latin „Syringa“-val. A neveknek ez a találkozása, akár véletlen, akár öntudatos, annyi bizonyos, hogy jellemző, s hogy helyesebb és szebb neve erre a cserjére egy nemzetnek sincs!

Azért hát tartsuk meg ezt a szép nevet, mely eredete és általánosabb használatánál fogva ugyis előjogot vívott ki, s mondjuk a Syringákat kizárólag „orgonák“-nak, „orgonafák“-nak, a „lila“ és „szelencze“ szavakat pedig, mint tájias neveket — ott a hol szükséges — írjuk utánna zárójelbe.

A *Nectria ditissima* gombáról.

D'Arbois de Jubainville után közli Péch Dezső, m. kir. erdész.

A gombák, a növényország ez egyszerű egyedei, nagy mennyiségben találhatók fás helyeken. Hol a pusztta földön tenyésznek, kedvencz táplálékul vagy orvosszerű szolgálván az emberi nemnek; hol magukon a fákon élődnek, különböző betegségeknek képezvén indító okait vagy külső jeleit. Mig magasabb rangu növényeink utolérhetlen szinpompájukkal s

fajaik ezer meg ezer változványaival a forró égöv alatt érik el kifejlődésük netovábbját, addig a gombák inkább a mérsékelt égöv gyermekei. Általánosságban az erdei régió képezi hazájukat s méltán megérdemlik, hogy az erdészet részéről kellő figyelemben részesüljenek.

Részemről e sorokban D'Arbois de Jubainville után egy élősdii gombával kísértem meg megismertetni a tisztelt szaktársakat.

A *Nectria ditissima* a gyertyánon, mogyorón, bükkön, tölgyön, égeren, juharon, kőrísen, almafán, berkenyén és más lomblevelű fákön telepszik meg. Valami uton-módon létrejött seben keresztül behatol a fába s ott rendszeren rákot idéz elő.

Leggyakrabban az eső, hó és jég súlya következtében felhasadt kéreg adja meg erre az alkalmat. Később az ilyen ág ha elhalt, lehul a fáról s csak egy ágcsonk marad a rák közepén. Máskor megint, ha egy galynak két ága a légcsapadékok súlya alatt meggörnyed s kérgén hasadék támad, ezen parazitának ismét meg van az útja.

A jég által okozott sebek, valamint azok is, melyeket rovarok — az *Agrilus viridis* vagy *Lachnus exsiccator* — alkotnak, szintén elősegítik a *Nectria ditissima* megfészkelését.

E gombának myceliuma behatol a kéregbe, sőt sugár irányában magába a fába is. Növekvése igen lassu. Az egyes fonalak évente körülbelül 7 mm-rel, az oldalelágazások pedig csak ennek felével gyarapodnak.

A fa sejtszövege (a megtámadott helyen) fekete színt kap s enyészetnek indul.

A fa, hogy megvédje magát e gombanem ellen, dudorodásokat képez, melyek a rák fölibe terjedve, azt elzárni igyekeznek, de a mycelium behatol a dudorodásokba is és azokat is tönkre teszi. Így azután minden évben egy-egy új dudorodás jön létre.

A mycelium a rák közepén azon arányban hal el, a milyenben szétterjed, néha a szélén veszi ki s akkor a rák szabálytalan alakú lesz.

Mielőtt azonban a mycelium a rák közepén elhalna, létrehozza szaporadási szerveit. Ezek első tekintetre szakasztott másai a rovarpetéknék. Pirosak s oly kicsinyek, hogy csak nagyító üvegen át vehetők észre. Egyszerű termőtesteskék, melyekben mikroskop segítségével világosan meg lehet különböztetni a spóratartó tömlőket, s ezek mindegyikében nyolcz elipsoid alakú átlátszó spórát. E testeskék csúcsukon egy hajszál vastagságú nyílással vannak ellátva s oly számosak, hogy gyakran egymást érintik és a kor előhaladtával többékevésbé csésze alakot vesznek fel.

A *Nectria ditissima* kivált a fiatalabb 7—30 éves lombfákat támadja meg, még pedig azok ágainak alsó felét és a fiatalosokban nagy károkat okozhat.

Neufchateau környékén (a Vögésekben) van egy keskeny völgy, melyben az egész alfa vagy 10 km hosszúságban teljesen tönkretétel a *Nectria ditissima* által.

Gabé erdőmester megakarván vizsgálni a ki nem használt vágásokat, egészen meg volt lepve a pusztítás látványától.

A lúcz- és jegenyefenyő mindegyike megkiméltett e betegségtől s így ezek a helyettesítésre a legalkalmasabb fánemeknek bizonyultak.

A szálfák csúcsain részünkről még nem volt módunkban látni a *Nectria ditissima* által előidézett rákot; Hartig Róbert ellenben a *Nectria ditissima*-t vén bükkfák csúcsain is észlelte és pedig egy 140 éves bükkösben. A bükkösök csúcsain az ágak mind el voltak lepve a rák által, csak a törzs maga maradt épen.

A szűk s vököddel borított völgyek azok, melyekben, tapasztalataink szerint, a nedvesség e gomba elszaporodását

elősegíti. Hartig szintén azt találta, hogy a nedvesség közreműködése nélkül csak jelentéktelen károkat okozhat. Ugyanő azt mondja, hogy e gomba egész Németországban előfordul. Észleltetett azonban Franciaországban is sok helyütt: északon és keleten.

Hogy utját álljuk a *Nectria ditissima* elszaporodásának nem szabad az általa meglepett fákat fentartani a vágásokban. A szűk és nedves völgyekben pedig, hol már tönkretette a fiatalost, oly gyantatartalmu fanemet kell megtelepíteni, melynek nincs tőle mit tartania. A kertekben és gyümölcsösökben, hol az almafákat támadja meg, könnyen meg lehet akadályozni a gomba elszaporodását a beteg ágak eltávolítása és a ráknak a törzsből való kivágása által; e célból az ágat egészen az egészséges fáig ki kell vágni, nehogy a myceliumból valami még hátramaradjon és a rákot újra kifejléssze. A sebet jó bekötni olyformán, mint az oltásnál. A levágott részeket pedig gondosan össze kell gyűjteni és elégetni, hogy a gombának spórái is tönkre menjenek.

Kivált azon almafák vannak kitéve a ráknak, melyeket metszeni szoktak. Nyilvánvaló dolog tehát, hogy a metszés által okozott sebekben a *Nectria ditissima* könnyen behatolhat a fába, ha nem vigyázunk később.

A tölgy-, bükk- és gesztenyefa geológiája.

Dr. Unger után közli: Lehmann János, m. kir. közalapítv. erdész.

Tény az, hogy Európa erdei a történeti idő alatt megváltoztak, hogy azóta sok erdő eltűnt, vagy pedig más kinézést nyert, de mindezen változások a történeti időn belől bizonyára nem terjedtek ki annyira, hogy egyes erdei fák azon világrészről, melyen egykor léteztek, egészen eltűntek volna.